

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kuosmanen, V. 2021. Kolme kuvaa 2020-luvun yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (1).

URL: <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=a0240536-0682-45ea-8563-987b8530030f>

Kolme kuvaa 2020-luvun yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä

Voitto Kuosmanen, lehtori, Osallisuus ja toimintakyky, Sosiaalialan koulutus, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: yhteisö, yhteisöllisyys, identiteetti, kestävä kehitys

Tässä tekstissä koetan ymmärtää yhteisöjen ja yhteisöllisyyden ilmiötä, niiden muodostumisen perustoja sekä ilmenemismuotoja 2020-luvun kulttuurissa. Aluksi etsin, mistä tarkastelukulmasta voisin ”päästä käsiksi” nykyajan yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen? Sitten ”maalaan kuvia” yhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentumisen tavoista. Lopuksi katson, mitä retki on tuonut esiin. Tarkastelen, millaisia yhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentamisen tapoja on tarjolla, ja millaisen kasvualustan ne tarjoavat kestäväen kehityksen suuntaan rakentuvassa kulttuurissa.

Yhteisö ja yhteisöllisyys

Jotta pääsen käsiksi asiaan, on hyvä aloittaa käsitteistä. Yhteisö perustuu yhteenkuuluvuuden tunteisiin ja keskinäisiin siteisiin. Yhteisöllisyys muodostuu ihmisten sosiaalisista suhteista. Siinä on keskeistä yhteisyyden tunne, joka Émile Durkheimin (1980, 1985) mukaan on yksilön ja yhteisön/yhteiskunnan välisen suhteen perusta.

Heikki Lehtonen (1990) kuvaa yhteisöllisyyttä seuraavasti: Yhteisön jäsenten yhteisyys kehittyy vuorovaikutuksessa. Jäsenten ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena ja tuloksena voi olla toiminnallinen yhteisö. Yhteisyys, joka kehittyy tietoisuudessa vahvistuvana yhteenkuuluvuuden tunteena, on symbolista yhteisyyttä. Se voidaan ymmärtää ryhmäidentiteettiä vahvistavana tietoisuusmuotona. Modernissa maailmassa myös symbolista yhteisyyttä kutsutaan yhteisöksi.

Konkreettisen vuorovaikutuksen seurauksena muodostuu yhteisöjä, jotka voidaan tunnistaa ja ne ovat suhteellisen pysyviä, kuten perhe, suku, kylä tai heimo. Symbolisia yhteisöjä ovat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa muodostuneet yhteisöt, kuten Rauli ”Badding” Somerjoen musiikin ystävät.

Yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat olleet nopeustuvassa liikkeessä siitä lähtien, kun teollinen aikakausi 1700-luvulla alkoi. Ferdinand Tönnies (1974) kuvaa ilmiötä käsitteillä Gemeinschaft ja Geschellschaft. Gemeinschaft (yhdessäoloyhteisö) tarkoittaa perinteistä yhteisöä, joka perustuu yhteisön jäsenten läheisiin suhteisiin. Sitä pitävät koossa perinteet ja yhteisön sisäiset normit. Gesellschaft (asiayhteisö) tarkoittaa organisoitua, keinotekoista yhteisöä, jota pitää koossa yhteisön jäsenten yhdessä tavoittelevat hyödyt. Yhteisöjen luonne alkoi siirtyä Gemeinschaftista Gesellschaftiin suuntaan silloin, kun ihmiset alkoivat muuttaa maalta kaupunkeihin, joissa he ryhtyivät muodostamaan sopimuksenvaraisia keskinäiseen hyödyntavoitteluun perustuvia työhön, ammatteihin, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyviä yhteisöjä.

Perinteiset yhteisöt ovat 2000-luvulle tultaessa edelleen haurastuneet. Siinä asiassa teknologinen ja yhteiskunnallinen kehitys ovat olleet avuksi. Yksilö on irtautunut totutuista perinteiden, ajan ja paikan kehyksistä. Hänen valintansa ja arvonsa ovat yksilöllistyneet. Yksilö voi, niin halutessaan, liikkua fyysisesti ja henkisesti nopeasti ”maisemasta” toiseen. Yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä, samoin kuin identiteeteistä, on tullut ikään kuin liikkuvia juhlia (ks. Giddens, 1999). Yhteisöt ja yhteisöllisyys eivät ole minnekään kadonneet. Michel Maffesolin (1996, 5) mukaan nykyajan yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat kaikkialla ja koko ajan läsnä, ja niiden samanaikainen näkymättömyys tekee niistä kiehtovia ja arvoituksellisia luomuksia. (Ks. myös Bauman, 2001, Agamben 1995)

Miten noihin arvoituksellisiin luomuksiin voisi päästä käsiksi? Tässä tarkastelussa käänän katseeni aluksi identiteetteihin. Identiteettien rakentamisessa yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat aina tavalla tai toisella läsnä (esim. Kuosmanen 2020a, 2020b, 21-27). Ihminen aloittaa identiteettinsä rakentamisen lapsuudessa. Pieni lapsi etsii vastausta kysymyksiin: Kuka minä olen? Mihin minä kuulun? Missä minä olen mukana?... Vastausten etsintä jatkuu läpi elämänkaaren. Identiteettiin otetaan elämänkukun aikana mukaan kaikenlaista tarpeellista ja heitetään pois kaikki tarpeeton. Kuolinvuoteellaan vanhus pohtii elämänkaartaan, esittää itselle kuka minä olen kysymyksen lisäksi: Kuka minä olin? Mihin kuuluin? Missä olin mukana?

Lähden ensiksi etsimään yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä tekemällä tutkimusmatkan 2020-luvun identiteetteihin, joita olen tutkinut aiemmin esseissäni *Constructing Identities in the Sixth Wave (2010-2060) Culture* ja *Tungosta näyttämölle: Identiteetit*, julkaisussa *Aika, arvot ja identiteetti* (Kuosmanen, 2020a, 2020b, 21-27).

Identiteetit, yhteisö ja yhteisöllisyys

Identiteettien rakentaminen on haasteellista 2020-luvun kulttuurissa, jolle on tunnusomaista ikään kuin risteyksissä eläminen. Johonkin suuntaan on jatkettava, vaikka tarjolla on vähän varmoja vastauksia. Epävarmuuden ja epätietoisuuden tilassa olevat ihmiset etsivät itselleen ”kainalosauvoja”, joiden varassa he voisivat suunnata turvallisesti tulevaisuuteen.

Identiteettien rakentamisessa näyttäisi nyt olevan tarjolla neljä perusvalintaa: Perinteisiin nojaava (traditionaalinen), moderni (kansallishenkinen), postmoderni ja markkinahenkinen. Perinteistä ja kansallishengestä kumpuavissa malleissa identiteettejä rakennetaan niiden jatkuvuuden turvaamista varten tuotettujen myyttien ja uskomusten varassa. Markkinamallissa identiteetit rakentuvat kulutuksen ja vapauden myytin varaan. Postmodernissa identiteetin rakentamisen tavassa identiteettiin poimitaan monikulttuurisesta maailmasta kaikkea tarpeellista. Perinteisiin, kansallisiin myytteihin ja markkinoihin perustuvat identiteetin tavat lukeutuvat partikulaarisiin ja fundamentalistisiin identiteettien rakentamisen tapoihin. Postmoderni puolestaan lukeutuu universaaliin identiteetin rakentamisen tapaan. (Kuosmanen, 2020a, 84-86, 2020b, 22-25.)

Partikulaarisessa itsemäärittelyn ja paikantamisen tavassa tärkeää on itsensä tunnistaminen kulttuurissa, joka tuntuu omalta – kodilta. Universalissa itsemäärittelyn ja paikantamisen tavassa olennaista on avoin suuntautuminen maailmaan sekä ihmisten yhdenvertaisuuden ja saman arvon tunnustaminen. Universalistit rakentavat hybridejä identiteettejään kulttuurien risteyksissä. He ovat ns. Anywhere-ihmisiä. Paikkaan ja perinteisiin sitoutuvat identiteetin rakentajat puolestaan ovat Somewhere-ihmisiä, joiden identiteeteissä eriasteinen fundamentalismi on läsnä: Heille on tärkeää rajojen asettaminen (me ja muut) sekä pyrkimys sulkea kaikki ”meidän” tarinaa ja yhteiseloä häiritsevä pois. (Kuosmanen, 2020a, 84-86, 2020b, 23-27, Mazzarella, 2020, 43-62, Fukuyama, 2020, Goodhart, 2017, Huntington, 2004.)

Seuraava kuvio havainnollistaa 2020-luvun alun identiteettien rakentamisen tapoja:

Hybridi-identiteetti (Elämä kulttuurien risteyksissä) Universaalinen		
Somewhere (Paikka ja perinteet)	”Asun Roomassa, mutta kotini on maailmalla.” (turisti)	”En ole mistään ja kaikkialta kotoisin.” (liberaali kulkuri)
	”Kotimaani on Suomi ja olen kristitty.” (konservatiivi)	”Maailman on meidän kaltaisten.” (fundamentalisti)
Partikulaarinen (Oma kulttuuri) Fundamentalistinen identiteetti		Anywhere (Missä tahansa)

Kuvio. Identiteettityypit 2020-luvun kulttuurissa (Kuosmanen 2020b, 25).

Fundamentalistisissa Anywhere-ihmisissä on kaksi erilaista pyrkimystä tehdä maailmasta ”meidänkaltaisten” paikka. Kansallishenkiset, jotka äärimmillään virittävät henkensä natsiaatteesta, pyrkivät raivaamaan maailmaan lisää elintilaa (lebensraum) itsensä kaltaisille. Toinen fundamentalistinen tapa koettaa tehdä maailmasta yksiulotteinen, on kulutuskeskeisen elämäntavan levittäminen kaikkien ihmisten maailmassa olemisen tavaksi. Tässä pyrkimyksessä identiteetin rakentajaa auttaa globaali kapitalismi, joka elää uusien markkinoiden ja sielujen valloittamisesta. (Kuosmanen 2017, 91-97, 2020b, 23-27.)

Mitä tällä kaikella on tekemistä yhteisöjen ja yhteisöllisyyden kanssa? Tarkastelu on tuonut esiin kaksi päästrategiaa yhteisöjen muodostamiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Partikulaariseen kiinnittyvät strategiat provosoivat esiin pyrkimyksen muodostaa yhteisöjä, jotka ovat sisäänpäin kääntyneitä, pyrkivät vahvistamaan yhteisön jäsenten keskinäisiä arvoja, asenteita ja normeja. Niissä jäsenten yhteenkuulumisen siteiden vahvistaminen on tärkeä pyrkimys. Tällaisissa yhteisöissä sosiaalisen pääoman muodostamisessa sosiaaliset sidossuhteet (bonding) ovat merkityksellisiä. Sidossuhteiden vahvistamisessa pyrkimys on koota yhteen homogeenisia ryhmiä ja vahvistaa jäsenten yhdenmukaisia identiteettejä. Sidossuhteissa vahvistetaan kasvokkaisen maailman suhteita. (Putnam 1995, 65-78; 2000, Sennett 2004, 197.) Miten kasvokkaisuutta edellyttävät yhteisöt ovat mahdollisia 2020-luvun kulttuurissa, missä yhteisöt ovat kaikkialla läsnä ja samanaikaisesti poissa näkyvistä?

Universaalien yhteisöjen ja yhteisöllisyyden muodostamisessa ihmisiä toisiinsa silloittavat (bridging) sosiaalisen pääoman muodot ovat merkityksellisiä. Siltasuhteet suuntautuvat itsestä ulospäin, ja ne yhdistävät eri sosiaalisiin ja kulttuurisiin ryhmiin lukeutuvia ihmisiä. (Putnam 1995, 65-78; 2000, Kuosmanen, 2018). Richard Sennett (2004, 197) kuvaa siltasuhteita toisilleen vieraiden ihmisten maailmaksi. Sennett arvioi siltasuhteiden muuttuneen heikommiksi. Nopeasti vilkaistuna näyttää siltä, että ihmisiä silloittavat suhteet ovat ohentuneet ja ”kasvokkaiset” ihmisiä toisiinsa sitovat suhteet ovat vahvistuneet; Fanaattisia fundamentalisteja tunkee joskus jopa laumoina kaduilla ja sosiaalisessa mediassa vastaan. Mutta, onko asiat niin kuin miltä ne näyttävät?

Fundamentalistisesti ajattelevat ja toimivat hallitsevat hyvin huomiotalouden – ihmisten huomion ”varastamisen”. Voi helposti huomata, että fundamentalistisesti ajattelevilla ja toimivilla on kasvot 2020-luvun kulttuurissa. Kuka tahansa tunnistaa fundamentalistin kaikkialla, missä hänet tapaa, erityisesti sosiaalisessa mediassa. Heidän tapansa ilmaista ajatuksiaan, asenteitaan ja arvojaan on usein äänekkästä, asioita yksinkertaistavaa ja selvästi artikuloitua – helposti tunnistettavaa; Kasvonsa paljastavan fundamentalistin tunnistaa kuka tahansa melko helposti. Fundamentalistin ei tarvitse juuri ponnistella tunnistukseen toisen fundamentalistin. Monilla fundamentalisteilla, kuten kansallis- ja natsihenkisillä, on lisäksi toistensa tunnistamista helpottamassa merkit, joita he käyttävät silloin, kun he samanhenkisen jossain tunnistavat. Voi hyvin todeta, että näkymättömissä ja alati liikkeessä olevien yhteisöjen kulttuureissa fundamentalisteilla on kasvot, jotka auttavat heitä toistensa tunnistamisessa sekä keskinäisten siteiden vahvistamisessa ja sidossuhteiden luomisessa. (2020-luvun kulttuurissa on paljon myös alakulttuureja, joiden jäsenet tunnistavat toisensa yhteisten merkkien, maun tai tyylin perusteella. En tarkastele niitä tässä nyt).

Markkinafundamentalismi, markkinastalinismi, joksi emeritusarkkipiispa John Vikström sokeaa markkinauskoista politiikkaa ja taloutta kutsui, toimii ikään kuin taustalla ja kutsuu ihmisiä kuluttamaan ja rakentamaan identiteettejään kulutuksen perustalta. Kuluttamisesta innostuneet ihmiset – iloiset robotit, joiksi heitä Herbert Marcuse (1964) kutsui – etsivät yhteisöllisyyden kokemuksia löysistä ja nopeasti vaihtuvista yhteisöistä; Volvo-miehestä tulee BMW-mies auton vaihdon yhteydessä... 2020-luvulla ihmiset etsivät merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä elämäänsä. Yleistyvä ymmärrys on, että niitä, samoin kuin onnellisuutta, ei kukaan saavuta hilpeiden kulutuskokemusten avulla. (Kuosmanen, 2020b, vrt. Airaksinen, 2006, 2015.)

Fundamentalisteilla on kasvot. Universalisteilla on ajatukset. Voi ajatella, että universalisteilla yhteisöjen muodostaminen ja yhteisöllisyyden tunteen kokeminen ovat haasteellisempia kuin partikularisteilla. Universaaliin ihmisyyteen tarvitaan avaraa maailmankuvaa, kykyä abstrahoida, tietoa ja tietoisuutta sekä kukatahantisuus-ajattelua. Hahmottelen seuraavaan taulukkoon identiteettien perustalta muodostuvien yhteisöjen ja yhteisöllisyyden eroja:

Taulukko. Yhteisöt ja yhteisöllisyys sidos- ja siltasuhteissa (vrt. Claridge 2018).

Sidossuhdeyhteisöt – Bonding (Partikulaarinen yhteisöllisyys)	Siltasuhdeyhteisöt – Bridging (Universaali yhteisöllisyys)
Keskinäisyys (Within - Intra)	Välisyys (Between - Inter)
Ulos sulkeva (Exclusive - Closed)	Mukaan ottava (Inclusive - Open)
Sisään päin katsominen (Inward looking)	Ulospäin katsominen (Outward looking)
Vahvat siteet (Strong ties)	Heikot siteet (Weak ties)
Vartioitu luottamus (Guarded trust)	Luottamuksellisuus (Confidentiality)
Kasvokkainen (Face to Face)	Kuviteltu (Mind to Mind)
Konkreettinen (Concrete)	Ajatuksellinen (Abstract)
Annettu luottamus (Primary/given confidence)	Humanistinen luottamus (Humanistic confidence)
Luottamusketju (Chain of trust)	Luottavaisuus (Confidence)
Rakkaus samankaltaisiin (Philia)	Pyyteetön rakkaus (Agape)

2020-luvulla elävät ihmiset ovat tietoisempia kuin edeltävät sukupolvet olivat. Tietoisuuden laajentuminen ja syveneminen perustuvat maailmankuvan ja ihmiskuvan avartumiseen. Ihmiset tietävät enemmän maailmasta ja ihmisestä. Heillä on myös paljon kokemukseen perustuvaa tietoa ihmisestä ja ihmisten samuudesta – universaalisesta ihmisestä. Ymmärrys yhteyksissä elämisestä on vahvistunut. Ajattelun, puheen ja tekojen yhteyden vahvistuminen

on vienyt ihmistä buddhalaisen elämänfilosofian suuntaan, jossa vastuullisuus on keskiössä. Myös globaalit ilmiöt, kuten ilmaston muutos ja siihen liittyvä keskustelu, ovat herätelleet ja vauhdittaneet hitaampiakin ihmisiä pohtimaan ja ymmärtämään ihmisen tekojen seurauksia.

Sosiaalisen pääoman sidos- ja siltasuhteet ovat käytössä kasvavia. Ne myös vähenevät, ellei niitä käytetä. Vaikka sidosyhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentajat ovat aktiivisia, ihmisiä samaan tarinaan ja kuvaan silloittava universaali yhteisöllisyys haastaa yksiulotteisen sidosyhteisöllisyyden 2020-luvun kulttuurissa. Sidosyhteisöjä ja niiden tulevaa menestystä rapauttaa niiden argumentaation heikkous. Sidosyhteisöissä argumentaatio perustuu usein maagiseen uskomustietoon sekä musta tuntuu-tietoon, tietoon ilman mitään perusteita (tietoisuuden tasoista, ks. Kuosmanen 2020b, 60, viite 14). Argumentaation heikkouksien lisäksi heidän katseensa suunta on ongelmallinen. Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentamisessa heidän katseensa on menneisyyden suunnassa. Elämää eletään aina tulevaisuuden suuntaan. Menneisyyteen ei ole paluuta, varsinkaan sellaiseen menneisyyteen, jota oikeastaan ei ole koskaan ollutkaan. Tosiasiassa kaikki valtiot ja kansakunnat sekä niiden kansalaiset elävät, ja ovat eläneet, kulttuurien risteyksissä - vuorovaikutuksissa vieraisiin kulttuureihin. Jos asiaa tutkii, huomaa, että suomalaiset, saamelaiset, kristityt, juutalaiset, islamilaiset, ateistit ja uskonnottomat ovat kaikki identiteetiltään kulttuurisia hybridejä. Kulttuurisia hybridejä ihmiset ovat kaikkialla maailmassa. Tämä asia oivalletaan yhä kirikkaammin. Tietoisuus ihmisten ja kulttuurien vuorovaikutuksesta tekee kaiken aikaa töitä universaalisesti rakentuvien yhteisöjen ja yhteisöllisyyden hyväksi. (Kuosmanen 2020a; 2020b, Hurme 2017, 2020.) Seuraavaksi tutkiskelen, millaisen kasvualustan 2020-luvun kulttuuri tarjoaa yhteisöille ja yhteisöllisyydelle?

Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden kasvualustat 2020-luvulla

Edellä kävikin jo selväksi, että identiteeteistä kumpuaa jännitteitä yhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentamiseen. Keskusteluissa on ollut esillä myös totalitaaristen yhteisöjen rakentamisen muotoja, jotka kytkeytyvät teknologisen kehityksen mahdollistamaan valvonnan ulottamiseen kaikkialle sekä globaaliin kapitalismiin ja uusliberaaliin politiikkaan. Esittelen näistä muutaman. Martin ja Schumann (1998) havaitsivat, että uusliberaaliin politiikkaan integroitunut globaali talous on syrjäyttämässä demokraattisen päätöksenteon – valloittaa massa valtiot – tuhoamassa tasa-arvon ja hyvinvoinnin rakenteet. He ennakoivat, että mikäli demokratian itsepuolustusta ei tapahdu, ihmiset jakautuvat, teknologisen kehityksen tukemana,

globaalin talouden kannalta tarpeellisiin ja tarpeettomiin. Syntyy 1/5 yhteiskunta, jossa 20 prosenttia väestöstä on tarpeellisia ja 80 prosenttia tarpeettomia. Siinä kuvassa tarpeettomia pidetään tyytyväisinä tissiviihteen ja muiden ajatusta sumentavien ”aineiden” avulla. Toinen esillä ollut dystopia kytkeytyy voimistuneeseen keskusteluun turvallisuudesta, jossa vallankäytön välineenä on loputon sota terrorismia vastaan. Siinä maailmassa jokainen kansalainen on potentiaalinen terroristi. Terrorismia vastaan käyvässä maailmassa eletään jatkuvassa poikkeustilassa. Poikkeustilan varjolla ihmisiä pidetään valppaina 24/7. Heiltä vaaditaan turvallisuuden nimissä luopumaan perusoikeuksistaan, antamaan turvallisuuskoneistoille vapaan pääsyn yksityisalueilleen, luovuttamaan valvojille kaikki henkilön tunnistamiseen tarvittavat tiedot, kuten biotunnisteet passeihin. Giorgio Agamben (2014) mukaan näin tapahtuu hyvin junailtu vallankaappaus. Kolmas uudehko dystopinen kuva tulevasta maailmasta on kuva maailmasta, jossa ennakoidaan Yhdysvaltojen mahdin kasvua maailmanpolitiikan näyttämöllä. Siinä kuvassa Suomikin on Yhdysvaltojen, joka käy loputonta sotaa terrorismia vastaan, yksi osavaltio. (Rufin, 2006). Nyt jätetään dystopiat ja jatketaan tarkasteluun, millaisen kasvualustan 2020-luvun kehkeytymässä oleva kulttuuri antaa yhteisöille ja yhteisöllisyydelle?

Voisiko ihmisten ja ihmisryhmien yhteistoiminnallisuus olla avain uusien yhteisöjen ja yhteisöllisyyden muodostumisen tapoihin? Richard Sennett (2004) esittää yhteistoiminnallisuutta kunnioitusvajeen ratkaisuksi eriarvoisuuden kulttuurissa. Millaiset edellytykset esiin kehkeytyvä uusi kulttuuri luo ihmisten väliselle yhteistoiminnalle?

Olen kulttuurin muutosta tutkivissa kirjoituksissani (esim. 2017, 2020a, 2020b) päätenyt johtopäätökseen, että 2020-luvulla on vahvistumassa kulttuuri, joka luo kaiken aikaa paremmat edellytykset ihmisten yhteistoiminnallisuudelle. Olen perustellut sitä mm. seuraavasti:

1. Vaihtosuhde systeemimaailman ja ihmisten arkielämän välillä ei enää toimi. Ihmisille tulee tilaisuus, ja heidän on myös pakko, ottaa enemmän ohjia omiin käsiin työn, toimeentulon ja hyvinvoinnin järjestämisessä. Vanhan maailman teknishallinnolliset järjestelyt alkavat korvautua sosiaalisilla ja yhteistoiminnallisilla järjestelyillä.

2. Ollaan siirtymässä älykkään teknologian, ns. 6. aallon (2010-2050) aikakauteen, joka heittää kepeät mullat teolliskapitalistiselle ajalle, sen tavoille ajatella ja toimia sekä organisoida yhteiskuntaa ja yhteiseloja. Vanhan 'maailman' tilalle rakentuu paikallisesti ja globaalisti vuorovaikutteinen uusi järjestys. Työ- ja talousajattelu muuttuu. Perinteisen palkkatyön

perustalle rakentuva yhteiskunta ohenee. Sen tilalle tulee, on jo tullut, sisäisen yrittäjyyden perustalta kumpuavaa itsensä yksin ja yhdessä työllistämistä, itsetuotantoa, yhteis- ja vaihtotaloutta, yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia yrityksiä, vapaita toimijoita ja tuottajia vapaissa yhteisöissä.

3. Ollaan siirtymässä markkinavaltion/hyvinvointiyhteiskunnan (1987-2019) pois sulkevan kulttuurin eetoksesta kohti uudella tavalla mukaan ottavaa eetosta, jossa halutaan vahvistaa yhteiskuntaa ja kulttuuria, jossa ihmiset mahtuisivat samaan kuvaan ja voisivat tuntee kuuluvansa yhteiseen tarinaa.

4. Työssä ja toiminnassa ihmistä motivoi entistä enemmän mielekkyys ja merkityksellisyys sekä se, että ihminen voi antaa parhaan itsestään yhteiseksi hyväksi.

5. Kestävän kehityksen näkökulma tulee entistä enemmän mukaan kaiken toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

6. Tarpeille ja niiden tyydyttämislle on tullut kasvun rajat vastaan. 2020-luvulla tarpeita, tyytyväisyyttä ja onnellisuutta pohtiva ihminen asettaa itselleen seuraavia kysymyksiä:

- Mitä ihmisellä voi kohtuudella olla? (Aineellinen elintaso – Having).
- Miten toteutuu vastuullinen ja mielekäs toiminta? (Tekeminen – Doing).
- Miten ratkaisen yhteenkuuluvuuden ja rakastamisen haasteen? (Suhteet – Loving).
- Miten saavutan eheän kokemuksen maailmassa ja suhteissa olemisessa? (Itsensä toteuttaminen ja oleminen – Being). (Kuosmanen 2020b, 19-20, Helne, Hirvilammi & Laatu, 2012, 84-101).

2020-luvun kulttuuri kutsuu ihmisiä tekemään työtä ja tuottamaan palveluja sisäisellä yrittäjyydellä, yhteistoiminnassa ja kumppanuudessa toisten kanssa sekä tuntemaan ja tunnustamaan toiminnassaan yhteiskunnallista, globaalia ja ekologista vastuuta. Toimintaa motivoi halu jakaa ja tehdä hyvin, antaa itsestä ja osaamisesta toisille, kehittyä työssä, ottaa mukaan ja auttaa pulassa olevia ihmisiä. (Kuosmanen, 2020b, 20.) Yhteisöt ja yhteisöllisyys alkavat rakentua yhteistoiminnallisuuden perustalle.

Mikäli tutkimusretkieni johtopäätökset ovat oikeat, 2020-luvulla alkaa uudella tavalla sidossuhteisiin (bonding) ja siltasuhteisiin (bridging) muodostuvat yhteisöt ja yhteisöllisyys vahvistua. Siinä on kysymys paikallisten (lokaalien) yhteisöjen ja yhteisöllisyyden vahvistumisesta sekä itsestä ulospäin syntyvien maailmanlaajuisten (globaalien) yhteisöjen ja

yhteisöllisyyden vahvistumisesta. Ilmiötä voi kuvata siten, että paikallinen kytkeytyy maailmanlaajuisuuteen (paikallinen maailmanlaajuus) ja maailmanlaajuisuus kytkeytyy paikallisuuteen (maailmanlaajuisesti paikallinen). Paikallisen ja globaalin yhteenkietoutumista kuvataan käsitteellä glokaali. Seuraavassa kuviossa hahmottelen glokaalien yhteisöjen rakentumisen ja yhteisöllisyyden kokemisen muodostumista:

Kuvio. Yhteisöt ja yhteisöllisyys 2020-luvun glokaalissa kulttuurissa.

Vahvistuva trendi on vuosikymmeniä ollut, että ihmiset ajattelevat globaalisti ja toimivat paikallisesti. Vaikka siltä ei nyt vahvasti näytä, tuo sanonta kuvaa pian hyvin ihmisten enemmistön tapaa ajatella ja toimia. Ihmisten ajattelussa ja toiminnassa on luonnollisesti aste-eroja: Toiset ajattelevat ja toimivat enemmän globaalisti, toiset enemmän paikallisesti. Molemmissa ajattelun ja toiminnan virityksissä on kysymys verkostojen kutomisesta ja kiinnittymisestä ihmisiä yhteen kietoviin asioihin. 2020-luvun yhteisöt ja yhteisöllisyys alkavat entistä enemmän rakentua paikallisen ja globaalin yhteistoiminnallisuuden sekä ihmisiä yhteen kuvaan ja tarinaan saattavan universaalien ajattelutavan perustalle.

2020-luvun yhteisöt ja yhteisöllisyys – kolme kuvaa

Tarkastelu on tuonut esiin kolme strategiaa rakentaa identiteettejä 2020-luvun kulttuurissa: Identiteettien, dystopioiden ja ”kulttuurirevoluution” perustoille. Identiteettien perustalta rakentuu kaksi toisilleen vastakkaista tapaa muodostaa yhteisöjä ja tuntee yhteisöllisyyttä: partikulaarinen, paikkaan ja perinteisiin kiinnittyvä sekä universaalinen, jaettuun ihmisyyteen perustuva. Toinen tulevaisuuden yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä ennakoiva tapa tulee esiin tarkasteluissa, joissa tuodaan näkyviin mahdollisten, mutta epätoivottavien, dystopisten, kehityspolkujen seurauksena esiin tuleva yhteiskunta ja kulttuuri. Kolmas yhteisöjen ja yhteisöllisyyden rakentumisen kasvualusta muodostuu ikään kuin evolutiivisen kehityksen perustalta. Mainitut yhteisöjen ja yhteisöllisyyden muodostumisen tavat ovat läsnä 2020-luvun kulttuurissa.

2000-luvun alku on ollut ravitseva kasvualusta fundamentalistisille yhteisöille ja yhteisöllisyydelle. On mahdollista, että demokratia ja sen instituutiot sekä suvaitseva kulttuuri joutuvat ahtaalle lähivuosina erilaisten fundamentalististen voimien vahvistumisen myötä. On mahdollista myös, että globaalit, ylikansalliset, yhtiöt vahvistavat asemiaan ja pyrkivät ottamaan demokratian palvelemaan yhtiöiden intressejä (esim. Klein, 1999, 2007, Korten, 1995). Epätoivottavat vaihtoehdot – yhteisöt ja yhteisöllisyys fundamentalistien, totalitaaristen järjestelmien tai yhtiöiden vallassa – ovat mahdollisia tulevaisuudenkuvia, mutta ikään kuin häiriötiloja tai vääristymiä ihmiskunnan pitkässä kehityshistoriassa.

Ihmiskunnan kehityshistoriassa aiemmin paikkaan ja perinteisiin kiinnittyvä ihminen on kääntänyt katseensa, ajatuksensa ja mielensä yhä avoimemmin toisten ihmisten ja kulttuurien suuntaan. Ihmisistä on tullut suvaitsevaisempia ja ymmärrys ihmisiä yhdistävistä asioista on vahvistunut. Ihmisten maailmankuva on laajentunut, itseymmärrys maailmassa olemisesta on syventynyt. 2020-luvulla ihmisten enemmistö alkaa kantaa mukanaan universaalia, maailmankansalaisen identiteettiä. Ihmiset haluavat rakentaa yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä tietoisina siitä, että he toimivat samoissa maisemissa toisten ihmisten kanssa. He haluavat pyrkiä samaan kuvaan toisten ihmisten kanssa ja haluavat kirjoittaa tarinaa yhdessä toisten ihmisten kanssa.

Kaiken fundamentalistisen melun ja meuhkaamisen läpi ei tahdo aina kuulla ja nähdä sitä, että ihmisten enemmistö on tietoisista, älykäästä ja viisasta yhteistoimintaan kykenevää väkeä, joille 2020-luku tarjoaa hyvät mahdollisuudet uusien toiminnallisten ja ajatuksellisten yhteisöjen

muodostamiseen ja yhteisöllisyyden kokemiseen. Itse asiassa ihmiset ymmärtävät, että yhteistoiminta ja vastuullinen toiminta ovat edellytys sille, että ihmiskunta voi koettaa säilyttää elonkehän asumiskelpoisena itselle ja tuleville sukupolville – selviytyä lajina muiden lajien joukossa luonnon suurella näyttämöllä (vrt. Klein, 2014, 2019, Kuusi 1991, 1983).

LÄHTEET

Agamben, G. 1995. Tuleva yhteisö. Sarja: Eurooppalaisia ajattelijoita. Helsinki: Tutkijaliitto.

Agamben, G. 2014. Ateena: Giorgio Agamben ja valtaa purkava valta. 16.11.2013.

Suomennos Peristrakis. Hakupäivä 25.11.2020

<https://takku.net/article.php/20140306122059149>

Airaksinen, T. 2006. Onnellisuuden opas. Helsinki: Johnny Kniga.

Airaksinen, T. 2015. Halun vallassa: onnellisuutta etsimässä. Helsinki: Arktinen Banaani.

Bauman, Z. 2001. Community. Seeking Safety in an Insecure World. Cambridge: Polity Press.

Claridge, T. 2018. What is the difference between bonding and bridging social capital?

2.1.2018. Social Capital. Research & Training. Hakupäivä 25.11.2020

<https://www.socialcapitalresearch.com/difference-bonding-bridging-social-capital/>

Durkheim, É. 1980. Uskontoelämän alkeismuodot. Helsinki: Tammi.

Durkheim, É. 1985. Itsemurha. Helsinki: Tammi.

Fukuyama, F. 2020. Identiteetti–Arvostuksen vaatimus ja kaunan politiikka. Jyväskylä: Docendo Oy.

Goodhart, D. 2017. The Road to Somewhere. The populist revolt and the future of the politics. Oxford: Oxford University Press.

Giddens, A. 1999. Runaway World. London, Profile Books.

Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. 2012. Hyvinvointi rajallisella maapallolla. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Hakupäivä 25.11.2020

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf

Huntington, S. 2004. Who we are? The challenges to America's National Identity. New York: Simon & Schuster.

Hurme, J. 2017. Niemi. Helsinki: Teos.

Hurme, J. 2020. Suomi. Helsinki: Teos.

Klein, N. 1999. No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies. Knopf Canada and Picador.

Klein, N. 2007. The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism. New York: Metropolitan Books.

Klein, N. 2014. This Changes Everything: Capitalism vs. the Climate. New York: Simon & Schuster.

Klein, N. 2019. On Fire: The (Burning) Case for a Green New Deal. New York: Simon & Schuster

Korten, D.C. 1995. Maailma yhtiöiden vallassa–Saalistustaloudesta ekologiseen vallankumoukseen? Helsinki: Like.

Kuosmanen, V. 2017. Kaamoksen jälkeen kevät–Katseita muutoksen maisemiin. Kemi: Nordbooks.

Kuosmanen, V. 2018. Simone Weilin inspiroimia ajatuksia eettiseksi kasvamiseen, hyvän toteutumiseen ja sosiaalisen silloittumiseen kuudennen (2010-20150) aallon yhteiskunnassa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2018. 95-104. Hakupäivä 25.11.2020

<https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/77439/38589>

Kuosmanen, V. 2020a. Constructing identities in the 6th wave (2010–2060) culture. Bulletin of the Transilvania University of Brasov – Special Issue. Series VII: Social Sciences • Law • Vol. 13(62) No. 1 – 2020. 81-90. Hakupäivä 25.11.2020

<http://webbut.unitbv.ro/Bulletin/Series%20VII/2020/CERSS/11-Kuosmanen.pdf>

Kuosmanen, V. 2020b. Aika, arvot ja identiteetti–Itseohjautuminen ja tutkiva oppiminen 2020-luvun kestävä kehityksen näyttämöllä. Lapin ammattikorkeakoulu. Sarja D. Muut

julkaisut. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 2.12.2020

<https://www.theseus.fi/handle/10024/349263>

Kuusi, P. 1983. Tämä ihmisten maailma. Porvoo: WSOY.

Kuusi, P. 1991. Ihmisen eloonjäämisoppi. Pieni alkeiskirja. Juva: WSOY.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

Maffesoli, M. 1996. Time of the tribes: the decline of individualism in mass society. London: Sage.

Marcuse, H. 1964. One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society. London: Routledge.

Martin, H. & Schumann, H. 1998. Globalisaatioloukku. Tampere: Vastapaino.

Mazzarella, M. 2020. Emmekö voisi elää sovussa? Esseitä ajastamme. Helsinki: Tammi.

Putnam, R. D. 1995. 'Bowling Alone: America's Declining Social Capital', Journal of Democracy 6:1, Jan, 65-78. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Putnam, R. D. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.

Rufin, J-C. 2006. Globalia. Helsinki: Tammi.

Tönnies, F. 1974. Community and association. London: Routledge & Kegan Paul.